

гарантій для реалізації вимог закону щодо безпосереднього дослідження доказів. Вони включають обов'язок представлення доказів сторонами та іншими учасниками справи, дотримання строків для їх подання до суду, своєчасне повідомлення про підготовчі та судові засідання, збирання та витребування доказів судом у випадках і способами, встановленими законом, та ін. Також варто відзначити, що згідно з ч. 1 ст. 82 ЦПКУ всі учасники справи мають право визнавати обставини.

Обґрунтовано висновок, що органам та особам, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, які також є учасниками справи, таке право належати не може. Це обґрунтовано тим, що логіка визнання факту чи обставини вимагає співвіднесення із суб'єктом, який був безпосереднім їх учасником. Також виявлено, що право визнання у цивільному судочинстві фактів та обставин перебуває у протиріччі з правилом допустимості доказів, оскільки визнання факту укладення договору, для якого законом передбачено певну процедуру укладення та реєстрації, не може заміщати відсутність письмово укладеного договору та інших обставин, які сприяли чи зумовили його. Враховуючи, що суб'єктами доказування є виключно учасники справи, а завдання суду – на підставі доказаного встановити факти та обставини, всі дії необхідно диференціювати за суб'єктними ознаками. Вказівка на докази та їх подання здійснюється учасниками справи, а витребування доказів – судом. Дослідження доказів – спільна робота суду, учасників справи та інших учасників судового процесу. Витребування доказів у цивільному процесі – спосіб сприяння суду у доказуванні учасникам справи, а не стадія доказування, як це прийнято вважати. Оцінка доказів є не стадією доказування, а невід'ємною розумовою функцією суду та кожного учасника справи. Результати оцінки різними суб'єктами мають різні юридичні наслідки.

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
3. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
4. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квітня 1999 р. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/586-14>.
5. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>.

УДК 347.126:341.324

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/191-193

Вікторія КУЗІНА

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Кристина РЕЗВОРОВИЧ

завідувач кафедри цивільного права та процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент

ЗАХИСТ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЩО ОПИНИЛИСЯ НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ

Військова операція росії, що розпочалася у лютому 2014 року на Кримському півострові, призвела до тривалої окупації цієї території з подальшою анексією. На Сході України, внаслідок дій незаконних збройних формувань було встановлено контроль над окремими територіями. Ця ситуація супроводжується складнощами у міжнародних, конституційних та інших політично-правових відносинах. У результаті виникли «розломи» у забезпеченні правового статусу осіб, які знаходяться на окупованих територіях, таких як

Автономна Республіка Крим, місто Севастополь і так званих «Донецька народна республіка» та «Луганська народна республіка», що отримали захист від російської федерації [1].

Важливо відзначити, що встановлення особливого правового режиму, зокрема воєнного стану, завжди може становити потенційну загрозу для основних прав і свобод. Тому діюче законодавство України передбачає ряд важливих заходів з охорони прав людини. Наприклад, обмеження конституційних прав і свобод громадян, які можуть застосовуватися в умовах надзвичайного чи воєнного стану, є чітко визначеними і не можуть тлумачитися ширше, ніж вказано в законі. Такі обмеження діють лише протягом періоду, на який оголошено надзвичайний чи воєнний стан, і не можуть перевищувати цього терміну [2, с. 382]

Згідно зі статтею 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», усі органи та їхні посадові або службові особи, які функціонують на тимчасово окупованій території, вважаються незаконними, якщо їх створення, обрання або призначення не відповідають закону. Будь-який документ, рішення або акт, що видані такими органами або особами, вважаються недійсними та не мають юридичної сили [3].

Закон передбачає, що органи державної влади України та місцевого самоврядування, разом з їхніми посадовими особами, можуть встановлювати зв'язки та співпрацювати з незаконними органами, утвореними на тимчасово окупованих територіях, якщо це необхідно для захисту національних інтересів, прав та свобод громадян України, виконання міжнародних договорів та сприяння відновленню конституційного ладу України на тимчасово окупованих територіях. Це виключення стосується лише активних дій з боку органів державної влади та місцевого самоврядування, спрямованих на встановлення контактів з органами окупаційної влади. Тобто це не означає можливість враховувати документи (акти), видані органами чи посадовими особами окупаційної влади, якщо вони не є результатом таких контактів [4].

Пізніше Цивільний процесуальний кодекс України було доповнено спеціальною статтею, яка регулює порядок провадження у справах щодо встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України. У цій статті визначено коло осіб, які можуть подавати заяви, встановлено форму заяви, знято обмеження щодо територіальної підсудності цих справ, встановлено невідкладний розгляд і виконання рішень, передбачено можливість автоматичної державної реєстрації актів цивільного стану на підставі судових рішень. На сьогодні цей порядок закріплений у статті 317 ЦПК України. До доказів у таких справах можуть належати письмові документи, такі як оригінали чи копії медичних документів, складених на тимчасово окупованій території, пояснення заінтересованих осіб або їхніх представників, свідчення свідків, речові докази, зокрема аудіо-і відеозаписи, висновки експертів та ін. [5].

Цікавим аспектом у цьому питанні є підсистема «Електронний суд» – частина Єдиної системи інформаційно-телекомунікаційного забезпечення судової системи (ЄСІТС). Ця підсистема дозволяє користувачам, відповідно до вимог законодавства та технічних можливостей, створювати та надсилати електронні версії процесуальних чи інших документів до судів, інших органів та установ у правосудді, а також отримувати інформацію щодо стану та результатів розгляду цих документів та інших матеріалів [6].

Під час воєнного стану робота підсистеми «Електронний суд» дозволяє громадянам забезпечити повноцінний доступ до правосуддя та захисту їхніх прав і інтересів, навіть у надскладних умовах. З початку конфлікту «Електронний суд» пройшов значні технічні та законодавчі зміни, включаючи впровадження можливості відеоконференцв'язку. Це означає, що учасники справи можуть брати участь у судових засіданнях онлайн без необхідності користуватися іншими програмами [6].

Отже, захист прав громадян України, які опинилися на окупованій території, є важливим завданням як для самої держави, так і для міжнародного співтовариства. Необхідно вживати всіх можливих заходів для забезпечення безпеки, захисту та гарантування прав людей, які опинилися у складних умовах окупації. Це включає розвиток та здійснення правових механізмів, сприяння міжнародному тискові, а також надання гуманітарної допомоги та підтримки для громадян, які потерпіли від окупації. Такий захист є не лише моральним, але й правовим обов'язком держави та міжнародного співтовариства.

1. Барабаш Ю. Г., Мішина Н. В., Оніщук М. В. Конституційний та міжнародний правовий механізм передачі частини суверенних повноважень держави наднаціональним інститутам. Ужгород : Ужгородський національний університет, 2016. 288 с.

2. Проць І. М. Окремі організаційно-правові механізми обмеження основних прав і свобод

людини і громадянина за законодавством України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 381–384.

3. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>.

4. Ляшко О. О. Реалізація та захист прав жителів тимчасово окупованих територій: проблема легітимізації документів. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2019. Т. 30 (69). № 3. С. 24–28. URL : https://juris.vernadskyjournals.in.ua/eng/journals/2019/3_2019/7.pdf.

5. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

6. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи : рішення Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text>.

УДК 347.65/.68

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/193-194

Вікторія МЕЛЬНИЧЕНКО

студентка ННІ права
та інноваційної освіти

Тамара ЯРОШЕВСЬКА

професор кафедри
цивільно-правових дисциплін,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ОФОРМЛЕННЯ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України в нашій державі з 24 лютого 2022 року діє воєнний стан, який безпосередньо вплинув на всі сфери життя, включаючи велику кількість змін та доповнень у законодавстві, відповідно, важливих змін зазнали і спадкові відносини.

Наразі у питаннях спадщини діє така нормативна база: Цивільний кодекс України (далі – ЦК України), Закон України «Про нотаріат», Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану», Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку відкриття та оформлення спадщини» від 08 листопада 2023 р., Закон України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо вдосконалення порядку відкриття та оформлення спадщини».

У науковій літературі спадщина визначається один із найдавніших інститутів цивільного права. Він являє собою систему (сукупність) встановлених державою норм, що регулюють відносини, предметом яких є перехід визначених законом цивільних прав та обов'язків фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців) в порядку універсального наступництва [4, с. 7].

Потрібно зазначити, що згідно з ч. 1 ст. 2016 ЦК України спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців) [5].

Отож, спадщина – це сукупність прав і обов'язків, які переходять до спадкоємців від спадкодавця, щодо нерухомого майна, тобто будинку чи земельної ділянки тощо, та рухомого майна – ювелірних виробів, антикваріату тощо.

Також законодавство України передбачає два види спадкування, а саме: за заповітом та за законом. Перший з них передбачає, що особа самостійно визначає, кому та що саме з його майна залишається після смерті. Заповіт повинен бути складений у письмовій формі та нотаріально посвідчений, відповідно, якщо заповіт відсутній або його визнано таким, що є